

Lábass Endre

ÉG ÉS FÖLD

Mindig gyalog járok, általában elég gyorsan, és csak jókedvű pillanatokban lassítok. Suhanó, szürke fallá olvadnak a szomorú szemlélnivalók. Öntudatlanul lassítok, csak később veszem észre. Már egészen kiismertem ezeket a sebesség-boldogság-búbánat dolgokat. A cél nyilván a teljes mozdulatlanság a napon, egy gyomokkal benőtt lépcsősoron. Míg nem jön valaki. Akkor az ember a lépcső alá oson.

A kínai lány, Yin, ha vidám, pár mondatot beszél hozzám a liftben: – hová lett a tükör? – ilyenek. – Valaki nem volt elégedett a látvánnyal – mondom –, s arra gondolok, Yin azért kérdez a tükör után, mert ő elégedett volt, s mondhatom, jogosan.

Jó időben nélküle is túrhetően vidám ez a lift, két kerek kis nyílás van a dobozán, ha süt a nap, fény pingponglabdák suhannak körülöttem a fulke falán.

A sarki közért pénztároslánya is mosolyog ma: – na – mondja –, csak meg kell fenyegetnem a kuncsaftokat, egyből van aprójuk, előkerül az a negyvenhat ötven! E kis jelenet oly családiásra sikerül, hogy a sorban következő nyugdíjas virgoncnak érzi magát egy futó téli pillanatra, és hirtelen támadt jókedvében becézni kezdi a dolgokat. Átérzem ezt a röpke, férfias-bizalmas jókedvét. – Kérek egy zacsit – mosolyog a lányra fiatalosan. – Egy zacsí, tessék – mosolyog a pénztároslány, belemegy a játékba.

Rendes hétköznapiokon persze nincs pardon. Senki nem mondja soha többé, hogy bocsánat. Rég elvillamosoztak, elvonatoztak a vékony kis vénemberek a tyúklábmintás öltönyökben, akik ezt a várost messze földön híressé tették. Finom borjúbőr cipőikben óvakodtak fel a faüléses villamosokra, eligazították a villamosajtó csuklós vasát, és ha kicsi lábaikra lépett egy-egy messziről érkezett nagyobb lábú idegen, rögtön elnézést kértek – bocsánat, kérem, bocsánat, nem akartam – csicseregték, és színigazat beszéltek –, nem akarták, nem szerették, hogy a lábukra lépnek.

Egyszerre tele van a város lövészárkokkal. Nem láttuk, mikor kezdték el őket ásni, csak ott vannak, már elég mélyen kiásva, végig a

semmibe vesző utcák hosszában. Sötét, gázszagú föld. Nyirkos, súlyos homok. Zavaros szürkévé koszolódott föld. Zsíros, fekete virágföld. Lebombázott, szétlőtt házak törmelékeivel teli tarka föld. És Földdé soha nem váló törmelékhalom.

Pontosan akkora árkok, hogy egy ember állva elfér bennük, sőt haladni is tud: előre-hátra – és nem is látszik ki belőle. Nem akármilyen ember, majdnem mindig felnőtt férfi, mindig barna bőrű és trikós vagy félmeztelen. A gazdagabbjának svájcisapkája is van, ez nem svájci sapka, de ha ásás közben esetleg átizzadna, mégsem a földre, hanem egy vasoszlop tetejére rakja a sapit. Kicsi, gyerek madárijesztő lesz így a vas, csőtestén kopott-kék rádiósapka, antennával a teteje közepén.

Nem gázvezetékét fektetnek, nem is a villanyáram érkezik, vastag fehér kábeleket fektetnek óvatosan, finoman a sárba az utcák hosszában. Az Ötpacsirta utcában találkozom először az árokkal. Már előbb is láttam, csak nem jutott el az agyamig a kábel. Már nincs is hová eljutnia. De azért vezetik – hisznek bennem – nem tudni, egy-egy értelmefelvillanás, egy-egy megértő bólintás tán még sikeredik.

Estére a sarokházunk összes emeletén lila fények imbolyognak, hullámanak, aztán a képernyő s vele a város összes ablaka elsötétül – diszkrét hatás-sötétséggel kezdődik a ma esti nagyfilm.

Ötven égi csatorna közelített a földbe ásott csatornában. Az Ötpacsirta utca és a Múzeum utca sarkán álltam, és a fekete földben kigyózó hófehér kábelt csodáltam. A munkások elváltak az ásással. Rutinosan beszélgettek, kifinomultan, mint az angol urak – időjárás, futball, csajok, ilyesmi –, ők még tudtak csodálkozni. Mikor például lehajoltam a kiásott földkupacokra és szedegettem valami kis vackokat. De az ő csodálkozásuk egy semmi volt a Roosevelti téri csodálkozó meglepődéséhez képest.

A Roosevelti téri csodálkozó, a Szív utcai hóhér és a Rózsa utcai lődöző valódi személy valahány. Kis óvatlanok. Ha a Rózsa utcai lődöző nem kezd lődözésbe egy ideges délután, sosem derül ki róla, hogy ő a Szív utcai hóhér, aki a kombinált szekrénybe akasztott áldozatok fejére nejlonzacsót húzott moly ellen.

A Csillagból jöttem, áthaladtam a Duna Poharazon, átlépkedtem a Duna folyam fölött, s már majdnem megérkeztem a Gresham Borozóba, mikor utamat állta az a hosszú árok. A kiásott földhányásokon pedig itt-ott világos pacnik, fajansz tányérok cserepei csillantak fehéren. Lehajoltam, leguggoltam, nézegetni, szedegetni kezdtem.

Esőre állt, sötét ezüstsziürke lett az ég – hamar odafűjt nekem egy reklámos nejlonzacskót a szél.

Minden szemét közelében van nejlonzacskó – Isten minden gyermekéről egyformán gondoskodik –, gondoltam boldogan. De már elég kevés dolgon csodálkozom. Általában mindennek örülök. Van ez a tompa mosoly, és nem tudok tőle szabadulni. (Lehet, hogy győztem, csak már képtelen vagyok észrevenni.)

Nevelésem lényegi része volt a gravitáció tanulmányozása és egyúttal az éberség fejlesztése – látástól-mikulásig a sarokban álldogáltam. Néha egész nap. Támaszkodás nélkül. Nem dicsekvés, de tudtam volna kicsit támaszkodni, ha akarok, még azt is átgondoltam, hogy a támaszkodásom – nem támaszkodásom megfigyelése legalább annyi energiájába kerülne a megfigyelőknek, mint amennyi nekem a nem támaszkodáshoz kell. Az állva maradáshoz. Aulus Gellius szerint Szókratész is állógyakorlatokat végzett – változatlan helyzetben, mereven, egész napon és éjen át, egyik napkeltétől a másikig, nyitott szemmel, mozdulatlanul, ugyanazon a helyen, tekintetét, szemét egy-ugyanazon pontra függesztve, gondolataiba merülve szokott álldogálni, mintha lelke, szeme teljesen elvált volna testétől. – És tessék. Megérte.

Azon az esős, ezüstös délutánon tehát reklámszatyrot fűjt a szél. Abba gyűjtöttem a levesestányér töredékeket. Egészen elmerültem ebben. Nem vettem észre a pasast, aki észrevett. Ahogy én a levesestányér-darabokhoz közelítettem, ő is egyre jobban megközelített engem. – Csak a kezemet nézzék, csalog – csipentett hamiskásan Gács Rezső, alias Rodolfo a múltban. Szedegettem a fajanszdarabokat, mindegyiken esővízkék pettyek és apró vonalkák voltak – pont-pont-vesszőcske –, mint megannyi esőcsepp morzejel – tá-titi-tá-ti-tá, tá-tá, titi-ti-tá: törött levesestányér vagyok, jobb napokat láttam, régen szétszóródtam a föld alatt, nincs ebben semmi nosztalgia, te marha.

Szedegettem a csempéket, és közben elég távol voltam, ráadásul testemmel öntudatlanul el is takartam kezemet, a megfigyelő nem láthatta, mi a fenét szedegetek, s gyűjtök zacskóba. Ha tudom, hogy figyel, hát oldalt fordulok, ne takarjam el előle magamat. – Nyilván igen értékes dolog lehet – gondolta –, aranydarabok, zsugorított fejek, kötelezvények –, nyelt egyet, elképesztő hülyeségek futhattak át az agyán, hisz el sem tudta képzelni a láthatatlan értékeket.

Ahogy szedegettem a titokzatos apróságaimat, ő egyre idegesebb lett, aztán egyszerre csak döntött, ő is felszedett egy nejlonzacskót.

Dűlőre jutott. Lehajolt a földkupachoz és ő is keresgélni kezdett. Látam, hogy a csempedarabokat – lényegében helyesen – csempedarabnak értékeli, s elmegy mellettük – mert vaknak nem vak, csak nem jól értesült –, s ezután már egészen kíváncsi voltam, mire megy. Jött a nyomomban, hűségesen, és üveges szemekkel nézte a semmit, mint aki úgy keres valamit, hogy nem tudja, mit keres.

(Élet és Irodalom, 2004. március 5.)

LÁBASS ENDRE 1957-BEN SZÜLETETT BUDAPESTEN. PRÓZÁT ÍR, KÉPZŐMŰVÉSZETI TEVÉKENYSÉGET FOLYTAT. SZIVERI JÁNOS-DÍJAS.